

Konkurrens om specialiserad arbetskraft

Hur påverkades lönerna av
omregleringen av den svenska
apoteksmarknaden?

Anna Thoresson

Konkurrens om specialiserad arbetskraft

Hur påverkades lönerna av omregleringen av den svenska apoteksmarknaden?^a

av

Anna Thoresson^b

2021-04-21

Sammanfattning

Hur påverkas löner av konkurrens mellan arbetsgivare? I den här rapporten studerar jag omregleringen av apoteksmarknaden 2009 i Sverige för att undersöka detta. Analysen visar att ökad arbetsmarknadskonkurrens har en positiv inverkan på löner. De positiva löneeffekterna uppstår främst bland redan anställda snarare än bland nyanställda, liksom bland anställda med mer bransch-erfarenhet och längre anställningstid. Sammantaget visar studien att konkurrens mellan arbetsgivare är viktigt för löner när arbetstagare har få alternativa arbetsgivare, och därmed att en avsaknad av konkurrens kan bidra till att hålla nere löner.

^a Rapporten är en populärvetenskaplig version av Thoresson (2021) och den specialintresserade läsaren hänvisas dit. Jag är tacksam för kommentarer och förslag från Peter Arcidiacono, Erling Barth, Ana Rute Cardoso, Davide Cipullo, Niklas Engbom, Mette Foged, Peter Fredriksson, Nils Gottfries, Georg Graetz, Lena Hensvik, Sebastian Jävervall, Lawrence Katz, Ilse Lindenlaub, Pedro Martins, André Reslow, Oskar Nordström Skans, Arnaldur Stefánsson, Claudia Steinwender, Christopher Taber, Rune Vejlin, Johan Vikström och Erik Öberg samt seminariedeltagare vid EEA 2020, EALE/SOLE/AASLE 2020, IIPF 2020, IFAU, IFN, Uppsala universitet, Köpenhamns universitet och Göteborgs universitet. Jag tackar Patrik Lind för datahjälp, samt Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse för forskningsstöd.

^b IFAU och UCLS. anna.thoresson@ifau.uu.se

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Omreglering av apoteksmarknaden.....	4
3	Undersökningsdesign.....	5
3.1	Registerdata och urval.....	5
3.2	Att mäta konkurrens på en marknad.....	6
3.3	Metod.....	8
4	Effekter av ökad arbetsmarknadskonkurrens.....	9
4.1	Löner ökar när konkurrensen om arbetskraft stiger.....	9
4.2	De som stannar på sin arbetsplats gynnas mest.....	12
4.3	Liknande löneeffekter bland personer med olika personliga egenskaper	13
5	Avslutning.....	15
	Referenser.....	16

1 Inledning

Sedan början av 1990-talet har en rad offentliga verksamheter i Sverige konkurrensutsatts, till exempel tele-, taxi-, järnvägs-, post-, skol- och apotekssektorn. Konkurrensutsättning motiveras ofta med argument som lägre priser och bättre service, men det kan också leda till effekter på arbetsmarknaden. Detta förväntas i synnerhet på marknader där det finns en hög grad av ”branschspecifitet” med avseende på de anställdas färdigheter, och där det därmed finns få alternativa arbetsgivare.¹ Medan exempelvis civilekonomer och receptionister har färdigheter som efterfrågas inom många branscher har sjuksköterskor och piloter i stor utsträckning branschspecifika kunskaper, vilket begränsar hur många arbetsgivare som finns tillgängliga. I avsaknad av arbetsmarknads-konkurrens kan arbetsgivare hålla nere löner. När det uppstår konkurrens om arbetskraft kan vi förvänta oss att löner ökar.

Hur arbetsmarknads-konkurrens – eller mer specifikt antalet arbetsgivare/grad av marknadskoncentration – påverkar löner har intresserat nationalekonomer länge. Enligt Manning (2020) var Bunting (1962) den första att studera sambandet. Frågan återuppväcktes nyligen av bland annat Benmelech, m.fl. (2018) och Azar, m.fl., (2020) som använder data från USA. De empiriska resultaten i den internationella forskningslitteraturen pekar sammantaget på att högre marknadskoncentration bidrar till lägre löner. Genom att studera företagsförvärv visar Prager & Schmitt (2021) att de lägre löneeffekterna uppstår framför allt för specialiserad arbetskraft och när förändringen i arbetsmarknads-koncentration är relativt stor.²

I den här studien undersöker jag hypotesen att mer arbetsmarknads-konkurrens leder till ökade löner genom att studera omregleringen av apoteksmarknaden i Sverige 2009. För att isolera effekten av förändringen i arbetsmarknads-konkurrens från andra effekter som omreglering orsakade, som förändringar i produktmarknads-konkurrens, utnyttjas i studien den lokala variationen i arbetsgivarkoncentration.³ Arbetsgivarkoncentration är ett konkurrensmått som bygger på antal arbetsgivare inom en arbetsmarknad. Medan alla som arbetar inom apotekssektorn påverkades av avskaffandet av apoteksmonopolet, skiljer sig deras erfarenheter av förändringen i arbetsmarknads-konkurrens åt beroende på var i landet de arbetar. I den empiriska analysen

¹ För en beskrivning av potentiella arbetsmarknadseffekter av konkurrensutsättning, se Hanspers & Hensvik (2011).

² Se Thoreson (2021) för utförligare resonemang om den tidigare litteraturen och fler referenser.

³ Det finns flera metodologiska utmaningar att ta hänsyn till när effekter av arbetsmarknads-konkurrens studeras som diskuteras i den tidigare forskningslitteraturen. Se Thoreson (2021) för en utförligare beskrivning av olika metodologiska frågor och hur de har lösts i den aktuella studien.

jämför jag därför löneutvecklingen inom apoteksbranschen över tid på lokala arbetsmarknader med olika stora förändringar i marknadskoncentration.

Huvudresultatet i rapporten är att arbetsmarknadskonkurrens har en positiv effekt på löner. Resultaten tyder vidare på att redan anställda snarare än nyanställda drar mest nytta av omregleringen i form av högre löner. Det resultatet bör dock tolkas med viss försiktighet, eftersom sannolikheten att byta arbetsgivare i sig ökar efter omregleringen. Ett annat resultat i rapporten är att de positiva löneeffekterna av ökad arbetsmarknadskonkurrens uppstår främst för dem med mer branschfarenhet och längre tid på apoteket. Personliga egenskaper verkar inte ha någon betydelse för löneavkastningen. Istället finns liknande positiva löneeffekter för anställda i olika åldrar och med olika födelseland, kön och utbildning.

Studien fokuserar specifikt på apoteksbranschen, men det är mycket möjligt att liknande effekter finns inom andra områden med specialiserad arbetskraft och relativt få arbetsgivare. Det skulle till exempel kunna gälla skola, vård och omsorg.

2 Omreglering av apoteksmarknaden

Mellan 1971 och 2009 var Apoteket AB ensam aktör på den svenska apoteksmarknaden. Apoteket var ett statligt ägt bolag vars huvudsakliga uppgift var att erbjuda ett rikstäckande läkemedelsförsörjningssystem. Receptbelagda och icke-receptbelagda läkemedel fick enbart säljas via Apoteket.

En statlig utredning tillsattes i december 2006 för att lämna förslag om hur marknaden kunde omregleras. Apotekets ensamrätt upphörde genom tre reformer mellan 2008 och 2009. Den andra reformen – *Omreglering av apoteksmarknaden* (Proposition 2008/09:145) – undersöks i den här studien. Då (juli 2009) avvecklades det statliga apoteksmonopolet inom detaljhandeln.⁴

Avvecklingen av monopolet genomfördes på två sätt: dels privatiserades omkring två tredjedelar av Apotekets apotek, dels kunde företag ansöka till Läkemedelsverket om att öppna nya apotek. De första nya apoteken öppnade 2010. Apoteket förblev således en aktör på marknaden, men med en försvagad marknadsposition. Av Apotekets 946 apotek privatiserades 466 och ytterligare 150 övergick till Apoteksgruppen, där entreprenörer kunde bli delägare i

⁴ Proposition 2007/08:142 berör sjukhusens läkemedelsförsörjning och har inte direkt bäring på konsumenter. Proposition 2008/09:190 möjliggjorde försäljning av receptfria läkemedel utanför apotek. För en utförlig beskrivning av omregleringen, se Statskontorets utvärderingar (Statskontoret 2011:10, Statskontoret 2012:19 och Statskontoret 2013:7).

enskilda apotek, medan Apoteket behöll 330 apotek (SOU 2017:15). Försäljningen av apotek gjordes i åtta kluster under 2009.⁵ Antalet kluster, och sammansättningen av apotek inom respektive kluster, syftade till att främja konkurrens i och efter anbudsprocessen samt att uppnå konkurrensneutralitet mellan offentliga och privata ägare (RiR 2012:10).

De data som används i rapporten visar att andelen anställda hos en offentlig ägare sjönk från 100 procent till 30 procent efter omregleringen och antalet apotek ökade med över 400 mellan 2009 och 2016. Antalet företag ökade också kraftigt: inom två år efter omregleringen fanns över 150 nya företag på marknaden.⁶

3 Undersökningsdesign

3.1 Registerdata och urval

För att studera effekten av ökad arbetsmarknadskonkurrens kombineras uppgifter från flera olika registerdatabaser från Statistiska centralbyrån (SCB). Studien följer individer som arbetar på ett apotek under perioden 2004 till 2016. Analysen begränsas till anställda vars huvudsakliga sysselsättning är inom apoteksbranschen.⁷ Egenföretagare ingår inte i analysen. Löneuppgifter är tagna från lönestrukturstatistiken medan sysselsättningsuppgifter och inkomster är tagna från RAMS (Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik). Dessa kombineras med demografiska uppgifter från LOUISE/LISA-databasen som individens ålder, kön och utbildningsnivå- och inriktning.

Tabell 1 beskriver de anställda inom apoteksbranschen över tid. Totalt omfattar branschen mellan 12 000 och 13 000 personer. Apotekspersonal består vanligtvis av högutbildade kvinnor: 9 av 10 är kvinnor och 2 av 3 har eftergymnasial utbildning. Omkring hälften är farmaceuter.⁸ Övrig personal utgörs

⁵ Bud lades också på enskilda apotek i Apoteksgruppen under 2010 (RiR 2012:10).

⁶ Apoteksbranschen består av fem till tio stora aktörer och många små. Statskontoret (2013:7) skriver att det i början av maj 2013 fanns 29 aktörer på apoteksmarknaden. I den här studien observeras (avidentifierade) organisationsnummer och arbetsställennummer. Varje företag med ett unikt organisationsnummer klassas som ett företag, och varje arbetsställennummer som ett apotek. Om ett och samma företag organiserar sina apotek under flera organisationsnummer kommer dessa således klassas som separata företag. Analysen bygger i sin tur på att mäta konkurrens mellan företag på lokal nivå.

⁷ Apoteksbranschen identifieras med hjälp av arbetsställets SNI-kod, närmare bestämt den kod som motsvarar ”apotekshandel”. SNI-kod 52310 används t.o.m. 2007, medan SNI-kod 47730 används fr.o.m. 2008.

⁸ Det finns två typer av farmaceuter: apotekare och receptarier. Apotekare har en längre utbildning än receptarier, däremot har de generellt sett liknande arbetsuppgifter (SOU 2017:15). I studien grupperas apotekare och receptarier.

framför allt av apotekstekniker men även av chefer. I mindre utsträckning förekommer andra yrkeskategorier som kassapersonal och apoteksassistenter. Ett intressant mönster är att andelen utrikes födda har ökat kraftigt inom branschen över tid. Medan omkring 10 procent var utrikes födda i mitten på 2000-talet har andelen dubblerats till omkring 20 procent tio år senare. Medellöner för heltid (i 2004 års prisnivå) har stigit från drygt 24 000 kronor innan omregleringen till knappt 28 000 kronor efter omregleringen. Månadsinkomsterna är ett par tusen kronor lägre än lönerna. Detta reflekterar både att lönerna är omvandlade till heltid medan inkomsterna inte är det, samt att det går att observera inkomster för något fler personer på grund av hur lönestrukturstatistiken är framtagen.

Tabell 1 Beskrivande statistik, anställda i apoteksbranschen (2004–2016)

	2004–2008		2009–2016	
	Medel- värde	Standard- avvikelse	Medel- värde	Standard- avvikelse
Kvinna	0,91	(0,32)	0,87	(0,33)
Ålder (år)	45,60	(13,20)	42,71	(14,29)
Utrikes född	0,12	(0,32)	0,20	(0,40)
Eftergymnasial utbildning	0,64	(0,48)	0,69	(0,46)
Farmaceut	0,51	(0,50)	0,48	(0,50)
Månadslön	24 246	(7 404)	27 801	(8 412)
Månadsinkomst	22 097	(9 198)	24 894	(10 887)
Antal observationer (anställda × år)	59 392		100 471	

Not: Månadslöner och månadsinkomster anges i 2004 års prisnivå.

3.2 Att mäta konkurrens på en marknad

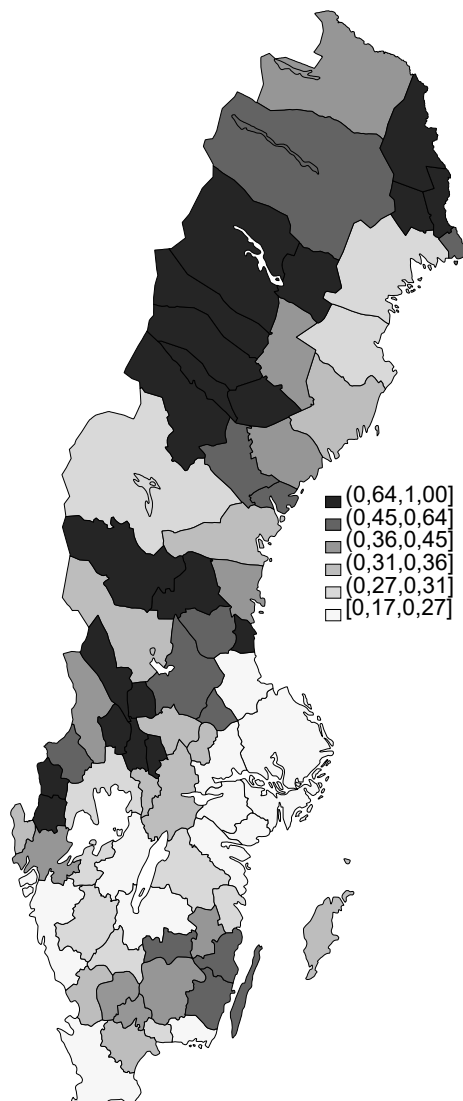
För att studera hur konkurrens påverkar arbetsmarknaden måste man dels avgränsa marknaden, dels fastställa hur konkurrens ska mätas. Arbetsmarknader tenderar att vara geografiskt begränsade eftersom individer ofta arbetar nära hemmet. I studien definieras en arbetsmarknad som ett visst geografiskt område inom apoteksbranschen. Det geografiska måttet bygger på så kallade lokala arbetsmarknader. Statistiska centralbyrån fastställer lokala arbetsmarknader utifrån pendlingsmönster som i studien matchas baserat på arbetsställets kommun. Apoteksbranschen bygger på arbetsställets branschkod (SNI-kod) inom apotekshandeln. Alla individer som arbetar inom apotekshandeln på en viss

lokal arbetsmarknad klassas därför som att de arbetar på samma arbetsmarknad. Det resulterar i drygt 70 arbetsmarknader inom apoteksbranschen i Sverige.

Konkurrens på respektive arbetsmarknad mäts med hjälp av Herfindahl-Hirschman Index (HHI) i sysselsättningsandelar. HHI är ett vanligt förekommande mått på konkurrens både inom konkurrenslagstiftningen och i den akademiska litteraturen. Måttet förutsätter att antalet företag som agerar på en viss marknad fångar den konkurrens som råder på marknaden. Specifikt mäter HHI graden av markandskoncentration. Måttet kan anta värden mellan 0 och 1, där ett högre värde motsvarar större koncentration (färre företag) och därmed lägre konkurrens.

Figur 1 visar HHI per lokal arbetsmarknad i 2009. Innan omregleringen var hela branschen ett monopol, det vill säga HHI var 1 i hela landet. De lokala marknader som är ljusast i figuren har således upplevt de största minskningarna av markandskoncentration på grund av omregleringen, och på samma sätt de största ökningarna i konkurrens mellan arbetsgivare. I andra arbetsmarknader (som är mörkare i figuren) har förändringen i arbetsmarknadskonkurrens varit liten (eller närmast obefintlig).

Figur 1 Marknadskoncentration per lokal arbetsmarknad inom apotekshandeln (2009)

3.3 Metod

Studien syftar till att undersöka hur löner påverkas av konkurrens mellan arbetsgivare. Ett vanligt förekommande problem i den här typen av studier är att många faktorer påverkar både marknadskoncentration och löner (Berry m.fl. 2019), och att det därför är svårt att skatta säkra orsakssamband. Som lösning på metod-

problemet använder jag mig i studien av den förändring i konkurrens som uppstod på grund av omregleringen 2009. Omregleringen ledde till lokal variation i marknadskoncentration. Medan alla medarbetare upplevde avskaffandet av det nationella monopolet skiljer sig deras erfarenheter av förändringar i den lokala arbetsmarknadskonkurrensen åt beroende på var i landet de bor och arbetar. Den empiriska metoden använder sig av detta genom att jämföra löneutvecklingen inom apoteksbranschen över tid i olika lokala arbetsmarknader som har upplevt olika stora förändringar i marknadskoncentration.

Den variation i marknadskoncentration som studien nyttjar är den som illustreras i Figur 1. Ansatsen baseras på de ägarbyten av befintliga apotek som observeras i data under 2009, vilka är en funktion av privatiseringen av apotek samma år.⁹ Metoden tar hänsyn till att snittlöner kan skilja sig åt mellan lokala arbetsmarknader av andra skäl än just marknadskoncentration, och i vissa analyser även att löner skiljer sig åt mellan individer.¹⁰ Genom att bara utnyttja variation *inom* apoteksbranschen tar den också hänsyn till nationella effekter av omregleringen som kan ha haft en inverkan på löner, exempelvis från nationella prisändringar. Ett centralt antagande är att löner i apoteksbranschen, i avsaknad av omregleringen, skulle utvecklats liknande över hela landet. Det går inte att testa detta antagande formellt. Men genom att undersöka lönetrender innan omregleringen går det att analysera om antagandet verkar rimligt; analyser i avsnitt 4 och i Thoresson (2021) visar att så är fallet.

4 Effekter av ökad arbetsmarknadskonkurrens

4.1 Löner ökar när konkurrensen om arbetskraft stiger

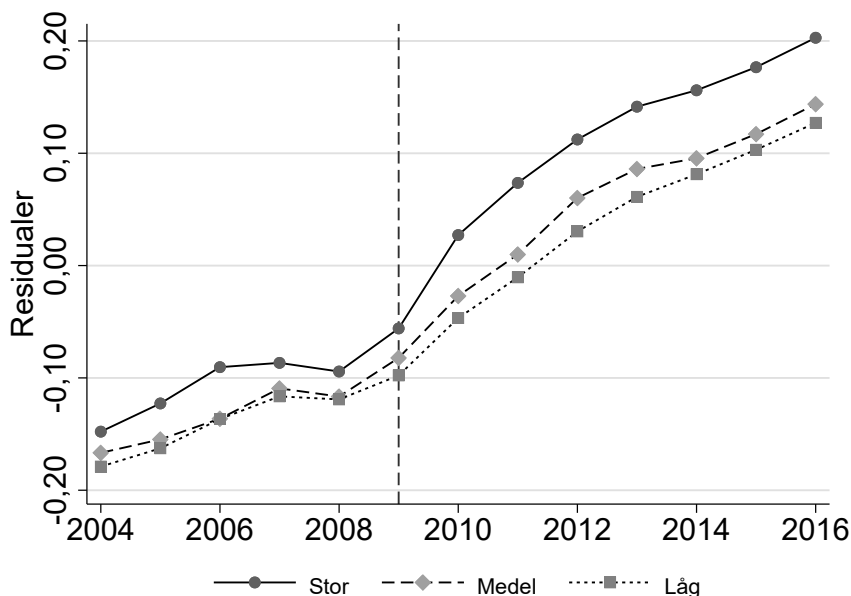
Figur 2 beskriver löneutvecklingen inom apoteksbranschen över tid utifrån hur stor förändring i konkurrens som omregleringen orsakat. I vissa lokala arbetsmarknader var förändringen i konkurrens låg eller till och med obefintlig, medan andra arbetsmarknader upplevde en måttlig eller en stor förändring i konkurrens (se Figur 1). Samtliga personer som arbetar inom apoteksbranschen är indelade i tre grupper utifrån hur stor förändringen i konkurrens var vid omregleringen. Figur 2 visar att snittlönerna i apoteksbranschen utvecklas på ett liknande sett före omregleringen, oavsett om de avser löner i lokala arbetsmarknader som

⁹ Det är således den variation som beslutsfattare hade kontroll över, snarare än den variation som exempelvis baseras på att antalet apotek ökade efter omregleringen, som analysen bygger på.

¹⁰ För att göra detta inkluderas så kallade lokala arbetsmarknadsfixa effekter (eller person gånger lokal arbetsmarknadsfixa effekter) i de statistiska analyserna. Fixa effekter kontrollerar för konstanta skillnader i löner mellan lokala marknader (eller personer) över tid. Se Thoresson (2021) för en utförligare diskussion.

(senare) skulle uppleva låg, medel eller stor ökning i konkurrens. Efter omregleringen 2009 indikerar figuren att löner växer snabbare i lokala arbetsmarknader där förändringen av konkurrensen är större.¹¹

Figur 2 Månadslöner utifrån omregleringens förändring i arbetsmarknadskonkurrens (2004–2016)

Not: Figuren beskriver hur ”logaritmerade residuliserade” månadslöner har ändrats över tid, utifrån hur stor förändring i arbetsmarknadskonkurrens som omregleringen ledde till. Förändring i arbetsmarknadskonkurrens baseras på förändring i HHI. Analyserna kontrollerar för ålder, kön, födelse-land (Sverige eller utrikes född) och utbildningsnivå. Till exempel visar figuren att snittlönerna år 2008, efter att man kontrollerat för ålder, kön, födelse-land och utbildningsnivå, inte skiljer sig åt mellan de som arbetar i lokala arbetsmarknader som efter omregleringen upplevde en låg eller mellanstor förändring i arbetsmarknadskonkurrens, medan snittlönerna för de som arbetade i en lokal arbetsmarknad som upplevde en stor förändring var ca 2,5% högre. År 2016 är lönerna ca 1,5% högre i arbetsmarknader med en medelstor förändring i konkurrens jämfört med en låg, medan de är ca 7,5% högre i arbetsmarknader med en stor förändring i konkurrens jämfört med en låg.

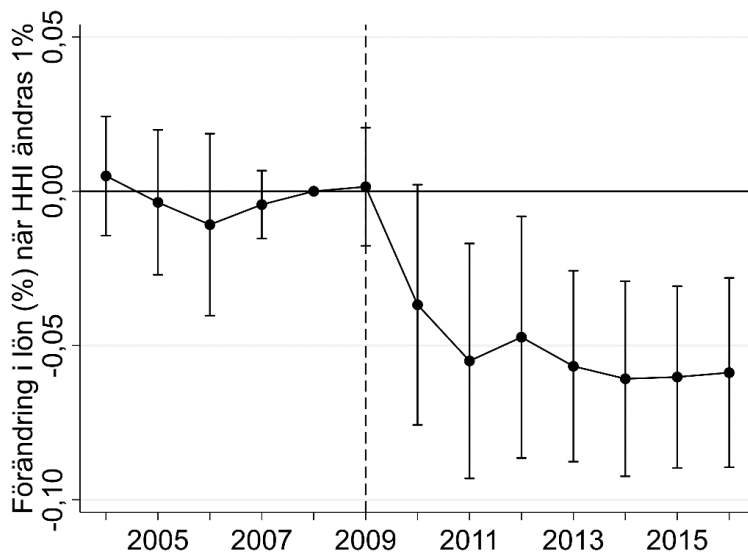
För att mer direkt och formellt undersöka hur konkurrens (eller specifikt marknadskoncentration) påverkar löner skattas en statistisk regressionsmodell.¹² I analysen kontrolleras för flera faktorer som kan väntas påverka lön (kön, ålder, utbildningsnivå, erfarenhet från apoteksbranschen, tid på arbetsplatsen samt om

¹¹ Figuren indikerar en viss avmattning i löneutvecklingen i samtliga arbetsmarknader inför omregleringen.

¹² Se Thoresson (2021) för en utförligare beskrivning av den statistiska analysen.

den anställde är utrikes född eller farmaceut). Resultaten visas i Figur 3. Analysen visar att arbetsmarknadskonkurrens har en positiv inverkan på löner: när koncentrationen av arbetsgivare minskar med 1 procent (eller konkurrensen ökar med 1 procent) ökar lönerna med i genomsnitt 0,05 procent (allt annat lika). Om vi tolkar de skattade effekterna inom ramen för omregleringen så tyder de på att anställda som upplevde en stor förändring i konkurrens istället för en liten har löner som är 2,5–6,0 procent högre efter omregleringen, i jämförelse med löneskillnaderna mellan dessa grupper före omregleringen.¹³

Figur 3 Skattad löneeffekt av förändring i arbetsmarknadskoncentration (2004–2016)

Not: Figuren beskriver resultat (punkttestimat och 95 % konfidensintervall) från en regressionsmodell där lön förklaras av konstanta lokala arbetsmarknadseffekter och årseffekter samt interaktionen av en indikator för år och HHI i 2009. 2008 är referenspunkt. I analysen kontrolleras även för personens kön, ålder, utbildningsnivå, erfarenhet från apoteksbranschen, tid på arbetsplatsen, om de är utrikes födda samt om de är farmaceuter. Standardfelen är klustrade på lokal arbetsmarknadsnivå. För mer information, se Thoresson (2021).

De effekter som är skattade för åren innan omregleringen 2009 kan betraktas som ”placebotester”: förändringen i marknadskoncentration som uppstod på grund av omregleringen kan påverka löner efter 2009, men inte innan. Skulle vi ändå hitta statistiskt säkerställda skillnader före 2009 finns det anledning att ifrågasätta analysen. Så är emellertid inte fallet (se Figur 3). Analysen indikerar också att lönerna inte påverkades av förändringen i marknadskoncentration redan

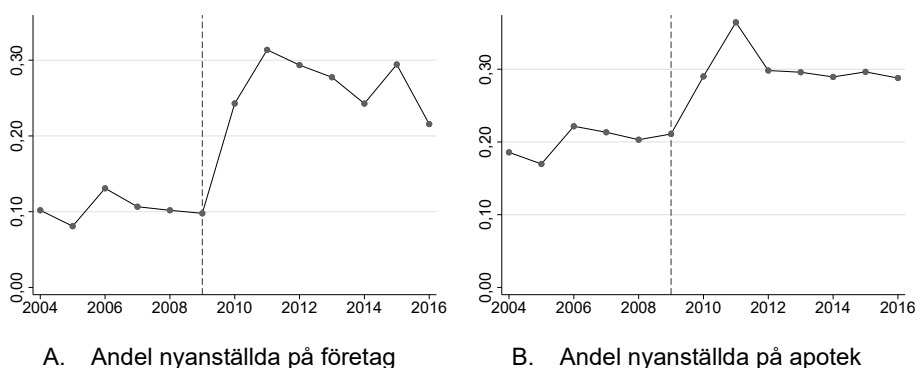
¹³ ”Stor förändring” och ”låg förändring” definieras här som den 25:e percentilen respektive den 75:e percentilen av marknadskoncentration efter omregleringen, se Thoresson (2021).

under 2009. Detta beror troligtvis på att arbetstagarna följde reguljära löne-revisioner under omregleringen och att lönen inte omförhandlades förrän 2010.¹⁴

4.2 De som stannar på sin arbetsplats gynnas mest

Figur 4 visar andelen nyanställda inom apoteksbranschen över tid på företagsnivå (panel A) och på apoteksnivå (panel B). I figuren är det lätt att se att omregleringen har inneburit en generellt ökad rörlighet inom apoteksbranschen: både andelen nyanställda till företag och till enskilda apotek (där ett och samma företag kan ha flera apotek) har ökat.

Figur 4 Andel nyanställda inom apoteksbranschen (2004–2016)

För att förstå hur den ökade rörligheten relaterar till förändringen i konkurrens på enskilda arbetsmarknader inom apoteksbranschen har löneeffekterna av den förändrade marknadskoncentrationen skattats separat för de som byter arbetsplats och de som stannar kvar på sin arbetsplats. Resultaten presenteras i Tabell 2.¹⁵ Analysen visar att personer som stannar på sin arbetsplats har gynnats av den ökade konkurrensen genom högre löner, medan den ökade konkurrensen inte verkar ha någon inverkan på löner för de som är nyanställda. Den skattade effekten bland de nyanställda (-0,023) är inte statistiskt säkerställd på konventionella nivåer och bara hälften så stor som bland dem som inte är nyanställda (-0,048),

¹⁴ Man skulle kunna oroa sig för att de skattade effekterna drivs av andra förändringar över tid inom olika lokala arbetsmarknader som sammanfaller med förändringen i marknadskoncentration, men som inte i sig har med marknadskoncentrationen att göra. För att försöka utesluta detta har flera robusthetskontroller utförts. Dessa stödjer slutsatsen att de skattade effekterna faktiskt fångar löneeffekterna av den förändrade marknadskoncentrationen (se Thoresson 2021).

¹⁵ Analysen bygger på en liknande statistisk modell som den som användes i avsnitt 4.1. Se Thoresson (2021) för en detaljerad beskrivning. I Tabell 2 är uppdelningen baserad på om personen har bytt företag eller inte. En analys som istället baseras på om personen bytt apotek ger liknande resultat.

dock är det 95-procentiga konfidensintervallet också bredare för nyanställda. Detta ska inte tolkas som att det inte uppstår några lönevinster vid byte av arbetsgivare, utan snarare att det inte förekommer ytterligare lönevinster om man flyttar på en marknad med stor eller liten konkurrens. Resultaten ska dock tolkas med viss försiktighet eftersom sannolikheten att vara nyanställd i sig påverkas av marknadskoncentrationen.

Tabell 2 Skattad löneeffekt av förändring i arbetsmarknadskoncentration bland nyanställda och bland de som inte är nyanställda

	(1)	(2)
	Inte nyanställd på företag	Nyanställd på företag
Effekt	-0,048*** (0,013)	-0,023 (0,027)
Kontroller	Ja	Ja
R ²	0,560	0,555
Antal observationer	90 554	14 123

Not: Tabellen beskriver resultat från en regressionsanalys där löner relateras till interaktionen av en indikator som är lika med ett från 2009 till 2016 och logaritmen av *HHI* i 2009, konstanta lokala arbetsmarknadseffekter och årseffekter. I analysen kontrolleras för kön, ålder, utbildningsnivå, erfarenhet från apoteksbranschen, tid på arbetsplatsen, utrikes född och farmaceut. Modellen är skattad separat för de som stannar på samma företag dvs. de som varken är nyanställda i år *t* eller *t*+1 (kolumn 1) och de som nyanställda dvs. de som arbetar på företaget år *t* men inte *t*-1 (kolumn 2). Standardfel inkluderas inom parentes och är klustrade på lokal arbetsmarknadsnivå.

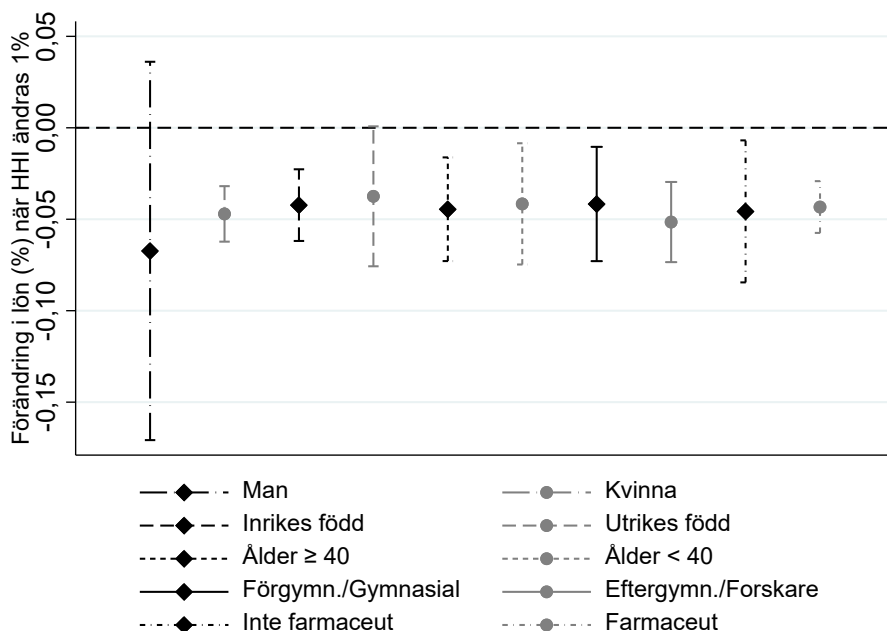
Ytterligare analyser visar att anställda med längre erfarenhet från apoteksbranschen och anställda med längre tid på ett givet apotek har gynnats mest av den ökade konkurrensen (se Thoresson 2021). Detta är i linje med resultaten i Tabell 2, och relaterar möjligen till att dessa medarbetare kan vara svårast att ersätta.

4.3 Liknande löneeffekter bland personer med olika personliga egenskaper

De skattade löneeffekterna kan skilja sig åt beroende på vilka egenskaper de som arbetar inom apoteksbranschen har. Arbetstagare som generellt sett har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden – exempelvis utrikes födda – kan till exempel förväntas gynnas mer av att konkurrensen ökar (jfr. Robinson 1933). En annan faktor som kan spela roll är hur hårt knuten arbetstagaren är till apoteksbranschen. Personer med mer allmän kunskap påverkas sannolikt mindre av

konkurrensförändringen, eftersom deras potentiella arbetsgivare består av många fler än de som finns inom apoteksbranschen.

Figur 5 Skattad löneeffekt av förändring i arbetsmarknadskoncentration bland personer med olika egenskaper

I Figur 5 har effekten av marknadskoncentration på löner skattats separat för personer med olika egenskaper. Analysen visar att effekterna är väldigt stabila oavsett vilken grupp som skattningen bygger på. Det går inte att dra några långtgående slutsatser utan ytterligare analyser. Resultaten tyder dock dels på att det statliga monopolet inte diskriminerat utifrån till exempel kön eller födelseland, dels på att samtliga som arbetar inom apoteksbranschen är starkt knutna till branschen.¹⁶

¹⁶ De med lägre utbildning och som inte är farmaceuter består troligtvis till stor del av apotekstekniker, som också är specialiserade inom apoteksbranschen.

5 Avslutning

I den här rapporten har jag undersökt hur löner påverkas av arbetsmarknads-konkurrens genom att studera omregleringen av den svenska apoteksbranschen 2009, en kontext där arbetstagare har få alternativa arbetsgivare. Frågan är av intresse dels för att låg arbetsmarknads-konkurrens har lyfts som en potentiell förklaring till ökade inkomstklyftor, dels för att effekter av en förändrad arbetsmarknads-konkurrens ofta åsidosätts vid granskningar av förvärv och privatiseringar. Samtidigt är frågan svår att belysa, inte minst för att förändringar i konkurrens över tid tenderar att vara små och bero på flera beslut som arbetstagare och arbetsgivare fattar.

Omregleringen orsakade en markant förändring i antalet arbetsgivare inom apoteksbranschen. Studien har jämfört löneutvecklingen mellan olika lokala arbetsmarknader som har upplevt olika stora förändringar i arbetsmarknads-konkurrens. Resultaten visar att arbetstagare gynnas genom högre löner tack var den ökade konkurrensen mellan arbetsgivare, vilket ligger i linje med resultaten i en växande forskningslitteratur som finner att antalet arbetsgivare påverkar löner bland arbetstagare. I rapporten är det specifikt apoteksbranschen som studerats. Det är dock troligt att liknande effekter kan uppstå i andra sammanhang där arbetskraften är specialiserad och arbetstagare har få alternativa arbetsgivare, exempelvis bland lärare och vårdpersonal. Sammantaget visar studien att konkurrens mellan arbetsgivare är viktigt för löner när arbetstagare har få alternativa arbetsgivare, och därmed att en avsaknad av konkurrens kan bidra till att hålla nere löner.

Referenser

- Azar, J., Marinescu, I., & Steinbaum, M. (2020). Labor Market Concentration. *Journal of Human Resources*, Forthcoming.
- Benmelech, E., Bergman, N., & Kim, H. (2018). *Strong Employers and Weak Employees: How Does Employer Concentration?* Cambridge: NBER Working Paper 24307.
- Berry, S., Gaynor, M., & Scott Morton, F. (2019). Do Increasing Markups Matter? Lessons from Empirical Industrial Organization. *Journal of Economic Perspectives*, 33(3), 44-68.
- Bunting, R. L. (1962). *Employer Concentration in Local Labor Markets*. University of North Carolina Press.
- Hanspers, K., & Hensvik, L. (2011). *Konkurrens och sysselsättning - en empirisk studie av fem marknader*. Uppsala: IFAU Rapport 2011:12.
- Manning, A. (2020). Monopsony in Labor Markets: A Review. *ILR Review*, 74(1), 3-26.
- Prager, E., & Schmitt, M. (2021). Employer Consolidation and Wages: Evidence from Hospitals. *American Economic Review*, 111(2), 397-427.
- Proposition 2007/08:142. (2008). Sjukhusens läkemedelsförsörjning. Socialdepartementet.
- Proposition 2008/09:145. (2009). Omreglering av apoteksmarknaden. Socialdepartementet.
- Proposition 2008/09:190. (2009). Handel med vissa receptfria läkemedel. Socialdepartementet.
- RiR 2012:10. (2012). Statens försäljningar av apotek. Riksrevisionen.
- Robinson, J. V. (1933). *The Economics of Imperfect Competition*. London: Macmillan.
- SOU 2017:15. (2017). Kvalitet och säkerhet på apoteksmarknaden.
- Statskontoret 2011:10. (2011). En omreglerad apoteksmarknad - delrapport 1.
- Statskontoret 2012:19. (2012). En omreglerad apoteksmarknad - delrapport 2.
- Statskontoret 2013:7. (2013). En omreglerad apoteksmarknad - Slutrapport.
- Thoresson, A. (2021). *Employer concentration and wages for specialized workers*. Uppsala: IFAU Working Paper 2021:6